Autor Guste Santini
Nedjelja, 20 Studeni 2011 15:27

Priključivanje Hrvatske Europskoj uniji odvija se u vrijeme sve više izraženog skepticizma prema europskim integracijskim procesima te neizvjesnosti postojanja zajedničke valute euro. Zbog odricanja od vlastitog monetarnog suvereniteta, uspostave fiksnog deviznog tečaja za euro, kao i istodobne potpune liberalizacije transakcija po tekućem i kapitalnom računu bilance plaćanja, gospodarstva zemalja članica europske Ekonomske i monetarne unije više su ranjiva na probleme iz okruženja, ali i ograničena u vođenju ekonomske politike u vlastitom interesu. Negativna iskustva zemalja PIGS unutar eurozone potvrđuju da formalizam ostvarivanja nominalnih kriterija konvergencije nije dostatan, već da se on mora dopuniti kriterijima realne konvergencije, ali isto tako da se dosadašnji kriteriji iz Maastrichta trebaju proširiti kriterijima koji bi ograničavali rast neravnoteže u vanjskotrgovinskog razmjeni te priljevu i odljevu kapitala na međunarodnoj razini. Zemlje koje prihvati euro kao domaću valutu, slično kao i zemlje koje vode politiku fiksnog deviznog tečaja u uvjetima liberaliziranih međunarodnih tokova kapitala, nemaju mogućnosti korištenja vlastite monetarne politike radi ispravljanja unutarnjih i vanjskih neravnoteža koje pogađaju njihova nacionalna gospodarstva. S tim u svezi vrlo je važno ispravno odrediti tečaj vezivanja domaće valute za euro i spriječiti da se konkurentska nespremnost zemlje ispravlja u budućnosti ekspanzivnom fiskalnom politikom rasta javnog duga i budžetskog deficita.

Od Stabilizacijskog programa iz 1993. godine Hrvatska ostvaruje trostruki deficit: vanjskotrgovinski, platnobilančni i proračunski te ne provodi mjere kojima bi djelovala u pravcu ostvarivanja unutarnje i vanjske ravnoteže. Eksterna financijska liberalizacija omogućila je postojanje umjetne stabilnosti cijena, rast zaduženosti stanovništva, poduzeća i države te postojanje uvezenog intervencionizma, jer je uvezen kapital odredio dinamiku i putove razvoja gospodarstva. Domaća politika nije se aktivirala u usmjeravanju kapitala u aktivnosti koje mogu na dugi rok doprinositi ekonomskom rastu i razvoju, kao što se nije aktivirala u povećanju konkurentnosti domaćeg gospodarstva, provođenju strukturnih reformi, poreznih reformi te reformi na tržištu rada. U takvom okruženju razvio se atipičan model privređivanja u kojem su potrošnja, uvoz i trgovina godinama predstavljali glavne ekonomske aktivnosti (uz istodobno povećanje blagostanje dijela građana), dok su domaća proizvodnja i investicije ostali zapostavljeni. Stvorene strukturne neravnoteže danas su sve više vidljive jer su, zbog razvoja globalne krize i prestanka dotoka inozemnog kapitala, povećani faktori unutarnje nestabilnosti te je došlo do značajnog pada gospodarske aktivnosti i rasta nezaposlenosti, a upitna je i sposobnost održavanja do sada uspješno postizane stabilnosti cijena temeljene na apreciranoj domaćoj valuti.

Mogućnosti korištenja ekonomskih, a konkretno monetarne politike u Hrvatskoj ograničene su „okovima“ osjetljivosti na promjenu deviznog tečaja kakvoj pridonosi visoka euroizacija depozita (kojoj pogoduje priljev inozemnog novca i kapitala), valutna klauzule na domaćim kreditima (gdje dodatno nije određeno da samo euro može biti jedna valuta klauzule) te visok inozemni dug (gdje kao i kod domaćeg duga indeksiranog valutnom klauzulom postoji pritisak i vjerovnika i dužnika na održavanje politike stabilnog deviznog tečaja). S druge strane, postoji problem nekonkurentnog izvoza roba i usluga te visokog jediničnog troška rada (u odnosu na druge europske države). Problem je tim složeniji ako ga promatramo u interakciji s drugim čimbenicima nekonkurentnosti i strukturnih neravnoteža kao što su zapostavljena infrastruktura, zapostavljeni tehnološki napredak i domaća proizvodnja, neodrživost postojećih mirovinskih i drugih socijalnih prava, nefleksibilnost u smislu smanjivanja troškova rada, porezna presija na prihode stanovništva te neadekvatna struktura rashoda i odljeva sredstava državnog proračuna.

Hrvatska boluje od istih bolesti kao i manje razvijene zemlje članice eurozone. Devizni tečaj koji dopušta realnu aprecijaciju nacionalne valute u odnosu na euro predstavlja kriterij funkcioniranja takvog sustava. Dok postoji mogućnost zaduživanja prema inozemstvu sustav funkcionira jer priljev inozemnog kapitala („subvencija“ nacionalnom gospodarstvu) kompenzira neučinkovitost nacionalnog gospodarstva. Međutim, kada se krediti vraćaju, tada anuiteti dugova uvećani za kamate postaju „trošarina“ koju plaća nacionalno gospodarstvo. U stanju eutanaziranog gospodarstva Hrvatska je na putu da iskusi sudbinu manje razvijenih i problematičnih gospodarstva eurozone.

Ulazak Hrvatske u Europsku uniju neće sam od sebe promijeniti smjer negativnih kretanja u hrvatskom gospodarstvu, a kako je vrijeme uvođenja eura kao domaće valute neizvjesno, domaća ekonomska politika, uključivo i monetarnu politiku trebaju u predstojećem razdoblju djelovati u pravcu ispravljanja strukturnih neravnoteža u hrvatskom gospodarstvu kako bi se povećao stupanj realne konvergencije te smanjio stupanj euroiziranosti gospodarstva. To znači da nije dovoljna dosadašnja pasivna monetarna politika kojom se vjerovnici i dužnici štite od valutnog rizika, dok se kroz visoke kamatne stope na domaćem tržištu podržava interes (za ulazak, a danas i ostanak) stranog kapitala. Svjetska iskustva nas uče da je potrebno unaprijediti gospodarstvo i provoditi vjerodostojne ekonomske politike da bi se povratilo povjerenje u nacionalnu valutu i domaću ekonomiju.